

Зміст

<i>Мани</i>	9
<i>Вступ. На світанку історії</i>	15
1. ДІТИ СОНЦЯ, 400 рік до нашої ери — 710 рік нашої ери	25
2. НАРА — РОЗКВІТ БУДДИЗМУ, 710–794 роки	43
3. ХЕЙАН — МІСТО ПУРПУРОВИХ ПАГОРБІВ І КРИШТАЛЕВИХ СТРУМКІВ, 794–1180 роки	56
4. КАМАКУРА — СТАНОВЛЕННЯ СТАНУ САМУРАЇВ, 1180–1333 роки	76
5. МУРОМАЧІ — КРАСА І БЕЗЛАДДЯ, 1333–1573 роки	92
6. АДЗУЧІ-МОМОЯМА — ЧОЛОВІКИ, ЩО СТАЛИ ШЬОГУНАМИ, 1573–1603 роки	107
7. ЕДО — РЕНЕСАНС ТОКУґАВА, 1603–1853 роки	121
8. БАКУМАЦУ — ЗАНЕПАД ТОКУґАВА, 1853–1868 роки	142

9. МЕЙДЖІ — СТРИМГОЛОВ У МАЙБУТНЄ, 1868–1912 роки	157
10. ТАЙШЬО — РОЗВИТОК УСУПЕРЕЧ, 1912–1926 роки	177
11. ШЬОВА — ВІД ПОРАЗКИ ДО ПРОЦВІТАННЯ, 1926–1989 роки	189
12. ХЕЙСЕЙ — ТЕМНІ РОКИ, 1989–2019 роки	213
13. РЕЙВА — НОВИЙ ІМПЕРАТОР НОВОЇ ЕРИ, 2019 рік — до сьогодні	225
 Подяки	 238
Список рекомендованої літератури	240
Джерела зображень	243

Сучасна Японія

Мапи

1. Сучасна Японія	8
2. Країна Ва. Японія від періоду Дзьомон до Хейан	14
3. Середньовічна Японія	75
4. Японія часів шьоґунату	106
5. Поява Японії на мапі світу	156
6. Японія у ХХ столітті	188

1 Діти сонця

400 рік до нашої ери — 710 рік нашої ери

Перший імператор

Новостворений край родючих рисових полів захопила незліченна кількість божеств, і незадоволена цим богиня сонця Аматерасу відрядила свого онука Нінігі встановити над ними владу. На знак його верховенства вона дала Нінігі три священні регалії: бронзове дзеркало, меч і кривоцвіт*.

Нінігі зійшов із неба на гору Такачіхо на острові Кюшю. Він обрав супутницею життя прекрасну богиню — Принцесу Вишневого Цвіту. Проте її батько зажадав, щоб Нінігі також узяв за дружину її потворну сестру. Нінігі відмовився, і батько прокляв їхніх нащадків, пообіцявши, що їхнє життя буде «коротким, як цвітіння сакури». Так виникла раса смертних.

Минув час, змінилося три покоління, коли правнук Нінігі, Джіммю, з боями дійшов до центру країни й заснував там свою столицю. Так 11 лютого 660 року до нашої ери постала Японська імперія.

* Кривоцвіт, або маґатама, — натільна прикраса в доісторичній та стародавній Японії, виготовлена із самоцвіту у формі коми або літери С. Тут і далі прим. пер., якщо не вказано іншого.

Яйой: землеробство приносить добробут і війну

У 57 році нашої ери з місця, яке китайці називали «Країною Ва» («Країною карликів», або «Землею покірних людей») до Лояна — розкішної столиці могутньої Китайської імперії — прибув посланець із даниною. Він подолав довгий шлях: спочатку плів кораблем, потім їхав возом, запряженим волом, і врешті — паланкіном. Імператор Ґуан У із династії Пізня Хань прийняв у підданство цей далекий край і подарував посланцю масивну золоту печатку з написом «Правителю [племені] На з країни Ва від [імені династії] Хань». Цікаво, що маленьку квадратну печатку розкопали в 1784 році на полі на півночі Кюсю. Китайський запис про цей візит є першою письмовою згадкою про землю, яку згодом назвуть Японією. Писемність з'явиться в японців лише за п'ять століть.

Поки джьомони вели мисливсько-збиральницький спосіб життя, землероби на Корейському півострові гарували, вирощуючи рис на сухих полях. Жителі їхнього великого сусіда, Китаю, уже тисячу років займалися рільництвом, мали металеві знаряддя праці та писемність. Деякі із цих винаходів вони перейняли, але вирощувати рис у холоднішому кліматі Кореї виявилось складніше.

Зрештою, деякі зневірені землероби почали переправлятися через протоку на Кюсю, де завдяки теплішому клімату та болотистому ґрунту вирощувати рис було легше. Тут вони засновували поселення і вели торгівлю з джьомонами.

В інших частинах світу мисливці-збирачі швидко взяли за землеробство, але процвітаюча цивілізація Джьомон не мала такої потреби.

Приблизно в 400 році до нашої ери життя раптово й кардинально змінилося — місцеве населення почало скорочуватися, натомість кількість прибулих землеробів із Кореї

стрімко зростала. Усе більше й більше мігрантів прибували невинним потоком — деякі з них були біженцями, що рятувалися від постійних воєн на батьківщині.

Новоприбулі відрізнялися від джьомонів вищим зростом, стрункішими тілами й худорлявішими обличчями. Вони привезли із собою бронзові та залізні інструменти, почали виготовляти дерев'яні лопати, мотики й плуги, копати та зрошувати рисові поля. Так розпочалася залізна доба.

Як і джьомони, новоприбулі робили горщики, але не такі ошатні. Ці були простими, з практичними гладкими формами, обпаленими при високих температурах до червонувато-брунатного кольору. Археологи назвали новий стиль кераміки *Яйой*, на честь району Токіо, де такий глиняний посуд уперше виявили в 1884 році.

Джьомони також почали вирощувати рис. Потроху новоприбулих ставало дедалі більше — деякі брали міжплеменні шлюби, але переважно джьомони залишилися на півночі. Айни з Хоккайдо, ймовірно, є їхніми нащадками, які зберегли деякі звичаї джьомонів, зокрема татуювання на обличчі. Яйой, які прибули з Кореї, розселилися по всьому архіпелагу. Від них походить більшість сучасних японців.

Завдяки поширенню рільництва люди переселилися з лісів на родючі рівнини й утворили постійні землеробські громади. Деякі осушували рисові поля, щоб узимку вирощувати просо, ячмінь і пшеницю. Вони сіяли і багато інших сільськогосподарських культур, а також розводили одомашнених свиней. Завдяки цьому на Кюшю стався демографічний бум, і звідти землеробство швидко поширилося всією Японією.

Яйойці будували свої житла з дерева та каменю, зводили їх на палях і вкривали соломою. Вони кували землеробські знаряддя, зброю, обладунки й бронзові дзеркала із вигадливими візерунками на зворотній стороні, а також виготовляли *дотаку* — великі церемоніальні бронзові дзвони.

Однак рільництво обернулося й лихом. Якщо процвітаючі джьомони мали вдосталь їжі навкруги й жили досить егалітарно, то яйойці почали робити запаси рису. Він став формою багатства. Люди могли торгувати ним — що більше людина мала рису, то більшу владу вона мала над тими, у кого його було менше. Так виникла станова система з поділом на володарів, простолюдинів і рабів. Приблизно із 100 року до нашої ери яйойці почали ховати еліту в розкішних могилах разом із предметами розкоші, наприклад скляними намистами, жадеїтовими та бронзовими мечами, дзеркалами.

Населення зростало, і поселення почали об'єднуватися. Сотні, а потім тисячі людей оселилися на рівнинах і на вершинах пагорбів. Станом на I століття нашої ери налічувалося понад сто дрібних королівств. Коли найкращі болота й рівнини, придатні для вирощування рису, виявилися заселеними, почалися сутички, а потім і війни за землю та воду.

У Йошіногарі, колись величезному поселенні Яйой на півночі Кюсю, археологи знайшли кам'яну та бронзову зброю, схованки наконечників стріл, скелети без голів і черепи

Сторожова вежа в Йошіногарі. Яйойці жили в часи воєн, тому мали пильнувати за ворогами.